

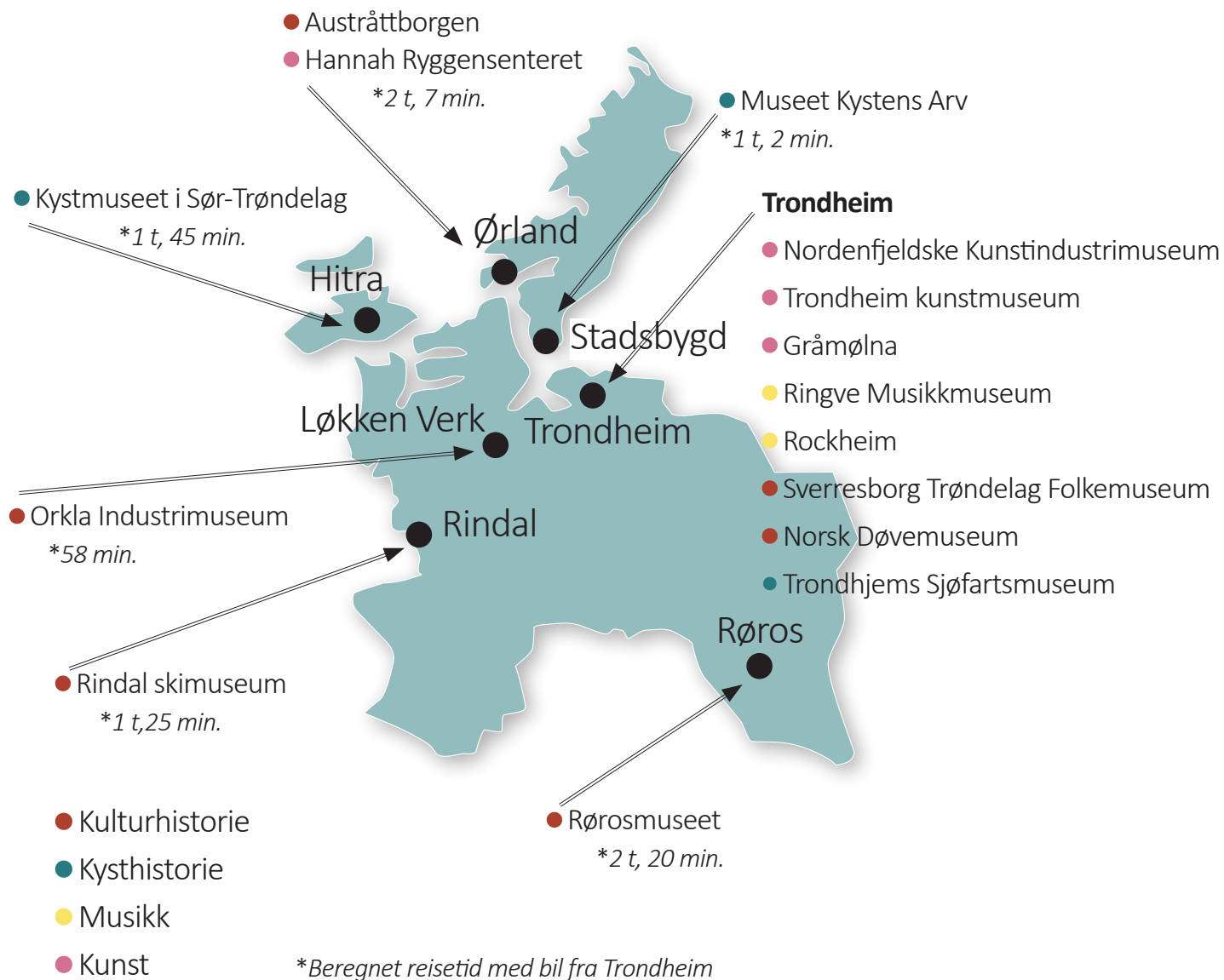
MUSEENE I
SØR-TRØNDELAG

ÅRSRAPPORT
2024

Museene i Sør-Trøndelag (MiST) er en av regionens største kulturinstitusjoner og består av 12 museer og 32 besøkssteder.

Her finner du oss

Innhold

Direktørens forord	5
Visjon, verdier og prioriteringer	6
Styret	6
Utfordringer og større oppgaver i 2024	9
Museene	
Ringve – Norges musikkmuseum	10
Rockheim – Norges musikkmuseum	13
Sverresborg Trøndelag Folkemuseum	14
Rørosmuseet	17
Orkla Industrimuseum	18
Norsk Døvemuseum	20
Rindal skimuseum	22
Trondheim kunstmuseum	25
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum	26
Museet Kystens Arv	29
Kystmuseet i Sør-Trøndelag	30
Trondhjems Sjøfartsmuseum	33
Samfunnsoppdrag og samfunnsrolle	34
Solid kunnskapsproduksjon	36
Relevant formidling	38
Helhetlig samlingsforvaltning og trygg ivaretaking	40
Aktiv samhandling	42
Organisasjonen	44

Austråttborgen. Foto: Katie Kulseng

Direktørens forord

I en omskiftelig verden, der betydningen av sterke fellesskapsinstitusjoner, kunnskapsbaserte beslutninger og respekten for ulike meninger er i spill, er kulturen og kulturarven viktigere og mer verdifull enn noen gang. Museene har en stor oppgave med å hegne om sentrale verdier og ta en tydelig rolle i samfunnsutviklingen. Museene er kunnskapsinstitusjoner med et bredt samfunnsoppdrag. De skal utvikle og formidle kunnskap om historie samt om lokale, regionale og nasjonale forhold. Dette handler om å bidra – slik at vi som individer og som fellesskap utvikler trygge og gode lokalsamfunn gjennom forståelse av historien og kulturen. Museene skal på en troverdig måte medvirke til refleksjon om samfunnsutviklingen. I kraft av vår rolle er det også en målsetting å bidra til at vi alle blir aktive medborgere som er trygge på vår egen identitet. Stortinget har uttrykt en tydelig forventning til museene om å være «en sentral aktør i den grunnleggende infrastrukturen for demokrati og frie ytringer»¹. For Museene i Sør-Trøndelag er denne rollen tydelig i visjonen vår: *Fortelle historien – utfordre samtida – prege framtida*.

Foto: Eirik Malmo

Også museene er del av en historisk tradisjon som ikke alltid har løftet ulike gruppers historie fram, og her må vi utfordre egen praksis. Dette omfatter blant annet samene som urfolk og landets nasjonale minoriteter. Å fortelle historien handler også om hvordan mennesker forstår og samhandler med omgivelsene sine. Vi må styrke formidlingen av handlingsbåren kunnskap – enten vi snakker om håndverkstradisjoner, språk, kunnskap om naturen, sosiale skikker eller mattradisjoner – slik at den ikke går tapt. Dette er relevant kunnskap når vi skal utvikle et mer bærekraftig samfunn sammen.

I vårt interne formidlingsforum er det blitt utarbeidet nye formidlingsprosjekter med metoden samskaping. Nå, på slutten av året, står vi med sju prosjekter som bidrar med mye ny kunnskap og kompetanse om samskaping med barn og unge, og som vi kan dele utenfor MIST. Vi har også strukturert alle tilbudene museene gir året rundt, slik at vi gjør rollen som læringsarena tydeligere, spesielt overfor barn og unge. Dette gjør det enklere for skoler og barnehager å få oversikt over det vi tilbyr.

Museene skal stille spørsmål ved dagens utfordringer og valg, med andre ord utfordre samtiden. Derfor løfter vi spørsmålet om hvordan vi sammen forvalter våre felles ressurser, enten de er naturskapte eller omfatter sosiale og økonomiske forhold. Dette betyr å ta våre egne verdier på alvor: modig – inkluderende – skapende og troverdig.

Vårt sammensatte samfunnsoppdrag krever også gode fysiske rammer. Det gjelder arbeidet med formidling, utvikling, forvaltning og trygg bevaring av kulturarv som gjenstander og bygg for framtiden, og rollen som en levende arena for debatt. Dette er bakgrunnen for behovet for flere større utviklingsprosjekter, både på Røros og i Trondheim, der samspillet med mange gode krefter er helt avgjørende for realisering av planene.

MiST sin strategiske handlingsplan 2023–2026 ligger til grunn for våre prioriteringer de kommende årene, og som denne årsrapporten viser, er vi mangfoldige i all vår virksomhet.

Administrerende direktør
Karen Espelund

¹ Museumsmeldingen. Meld. St. 23 (2020–2021) – Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid.

Visjon, verdier og prioriteringer

Visjon:

MiST – vi forteller historien, utfordrer samtida og preger framtida.

Verdier: I MiST skal vi være modige, inkluderende, skapende og troverdige.

MiST sin strategiske handlingsplan for årene 2023–2026 har følgende innsatsområder:

- Museenes samfunnsoppdrag
- Solid kunnskapsproduksjon
- Relevant formidling
- Helhetlig samlingsutvikling
- Trygg ivaretaking
- Aktiv samhandling
- Organisasjon og økonomi

Samtlige 17 bærekraftsmål er relevante. MiST har valgt fire mål som alle museene skal ta del i og bidra til å realisere.

Mål 3: God helse og livskvalitet

Mål 4: God utdanning

**Mål 11: Bærekraftige byer og lokalsamfunn, med delmål 11.4:
Styrke innsatsen for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv.**

Mål 16: Fred, rettferdighet og velfungerende organisasjoner

STYRET I MiST

Styreleder: Ellen T. Klingenberg

Nestleder: Jorid Midtlyng

Styremedlem: Thomas Ryjord

Styremedlem: Henrik Zipsane

Styremedlem: Marianne Skjulhaug

Styremedlem: Siri Frøseth (ansattvalgt)

Vara: Christina Undrum Andersen (ansattvalgt)

Styremedlem: Atle Fredagsvik (ansattvalgt)

Vara: Lars Inge Sevatdal (ansattvalgt)

1. vara: Morten Wolden

2. vara: Karstein Mausest

*Vi forteller historien, utfordrer
samtida og preger framtida!*

Formidling ved Kystmuseet. Foto: Vindfang

Tekstilkonservator arbeider med Hannah Ryggen-teppe på Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. Foto: Freia Beer

Utfordringer og større oppgaver i 2024

Solid kunnskapsproduksjon, relevant formidling, helhetlig samlingsutvikling, trygg ivaretaking og aktiv samhandling er basis for virksomheten. Det har vært et aktivt år på alle disse feltene, noe som kommer godt fram i denne årsrapporten.

Det totale besøkstallet i 2024 er 565 645, en gledelig økning. Men selv om mange milepæler er nådd og store oppgaver er utført, har vi fortsatt noen utfordringer foran oss.

Nytt museum for kunst og form

Behovet for en samlet løsning for å løfte de to kunstmuseene og deres samlinger har vært fastslått siden 2006. MiST fikk i 2019 et oppdrag fra Trondheim formannskap om å vurdere fem konkrete tomter med tanke på å etablere et nytt museum. Denne rapporten ble levert til politisk behandling i desember 2021. Ved behandlingen av rapporten i august 2022 vedtok Trondheim kommune å sette i gang en konseptvalgutredning i tråd med Finansdepartementets krav til prosess for større investeringer. Denne utredningen ble ferdigstilt i mai 2023 og politisk behandlet i august samme år. Bystyret ønsket imidlertid ytterligere utredninger av dagens to museumsbygg, og denne prosessen var ferdig våren 2024. Alle de tre rapportene har pekt på Leüthenhaven som den beste plasseringen på bakgrunn av mål og ambisjoner for et nytt museum for kunst og form. Kvalitetssikringen pågår gjennom 2025.

Behovet for avklaring er stort av en rekke grunner, ikke minst tilstanden til dagens to bygg. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseums bygg i Munkegata er stengt, og utflytting av de 30 000 gjenstandene pågår. Dette er et omfattende arbeid som også krever eksterne bidrag for å sikre kapasitet og kompetanse.

Rørosmuseet – utvikling av Malmplassen

Rørosmuseet har et sammensatt oppdrag og mange uforløste behov. Disse omfatter formidling av hele verdensarvområdet, inkludert Riksantikvarens basisutstilling *Vår verdensarv*, etablering av en permanent sørsamisk utstilling, møteplass-fasiliteter, muligheter for aktivitetsbasert museumsformidling, trygg ivaretaking og tilgjengeliggjøring av arkivene, samt etablering av personal- og driftsfunksjoner som innfrir kravene i arbeidsmiljøloven. Gjennom flere år har vi arbeidet med et utviklingsprosjekt hvor Smelthytta gjøres om til et rent formidlingsbygg, og hvor det settes opp et nytt bygg på Kokshus-tomta på Malmplassen. Det er satt av midler til gjennomføring av et forprosjekt i 2025. Prosjektet involverer bl.a. fem kommuner, to fylkeskommuner, to departementer og fire direktorater, og krever betydelig samordning – også for å sikre finansiering.

Ivareta norsk havbrukshistorie

Kystmuseet med base på Hitra har gjennom mange år arbeidet med å utvikle Norsk Havbruksmuseum. Gjennom Norsk Havbruksmuseum kan denne delen av norsk kysthistorie løftes fram med den kunnskapen et museum gir, som ramme for å fortelle historien og utfordre samtiden, bl.a. forankret i ICOMs museums-etiske regelverk. Ideen bak havbruksmuseet er at alle kystmuseer og lokalsamfunn skal ha eierskap til sin egen historie. Mulighetene for å etablere et strukturelt og langsiktig samarbeid med bransjeorganisasjonene, næringen selv samt ulike forsknings- og utviklingsmiljøer krever imidlertid også samlet kapasitet og kompetanse. Norsk Havbruksmuseum er planlagt realisert gjennom et spleiselag mellom havbruksnæringen, stat, fylke, kommune og Museene i Sør-Trøndelag.

Ringve

– Norges musikkmuseum

Ringve Musikkmuseum og Rockheim – Det nasjonale museet for populærmusikk ble ett museum i 2021, med én felles organisasjon og to besøkssteder med hver sin faglige identitet.

Ringve er en del av det historiske kulturlandskapet på Lade i Trondheim, og ligger omgitt av Ringve botaniske hage (NTNU). Musikkmuseet åpnet i 1952 med instrumenter fra hele verden. Levende musikk og spillende omvisere står sentralt i Ringves formidling av den lange musikkhistorien.

Det sammenslåtte musikkmuseet har et overordnet nasjonalt ansvar for norsk musikkhistorie og musikkinstrumenter. Samfunnsoppdraget omfatter innsamling, forvaltning og formidling av Norges materielle, immaterielle og digitale musikkulturarv. Samlingene rommer i dag over 25 000 gjenstander og arkivalier, lyd- og bildemateriale i ulike fysiske og digitale formater. Museets øvrige satsingsområder omfatter kunnskapsutvikling, mangfoldsarbeid, formidling til barn og unge samt innovativ utstillingsteknologi.

Ny doktorgrad om mekaniske musikkinstrumenter i Norge

Ringve og Rockheim har de siste årene hatt tre doktorgradsprosjekter gående samtidig. Det sammenslåtte musikkmuseet fikk ny kunnskapsutviklingsplan i 2022, med fem faglige satsingsområder: norsk musikk- og kulturhistorie, konservering, organologi, museologi og pedagogikk, og gårdshistorie.

Den 26. april 2024 disputerte førstekonservator Mats Krouthén for sin doktorgrad med avhandlingen «Människorna, musiken och de mekaniska musikinstrumenten i Norge cirka 1480-1930». Disputasen foregikk ved Göteborgs universitet.

Krouthén har undersøkt framveksten av tidlige mekaniske musikkinstrumenter i Norge, hovedsakelig på 1700- og 1800-tallet, ut fra et sosiokulturelt perspektiv. Prosjektet har både en musikk- og kulturhistorisk og en organologisk innretning. Det rike kildematerialet han bruker, har han funnet i norske museumssamlinger, i store mengder digitaliserte aviser og i faglitteratur.

En av hovedtesene i avhandlingen er at alle oppfinnelser har en forhistorie – ingenting kommer av ingenting. Da Thomas Edison oppfant fonografen for lagring av lyd i 1878, var teknologien ny, men den hadde en veletablert distribusjonsskjede bakover i historien.

Krouthén viser at både musikkindustrien og de mekaniske musikkinstrumentene lenge hadde tilbudt måter å høre på musikk på som den nye lydteknologien kunne overta. De historiske trådene for musikkteknologi strekker seg lenger tilbake enn Edison, og prosessene har pågått i generasjoner. Krouthén uttaler følgende:

Tenk på magien i å se et selvspillende piano, som spiller uten berøring av menneskehender. Det er en arv fra 1700-tallet, da rike mennesker for eksempel skaffet seg et eksklusivt gulvur som kunne spille melodier, noe som skapte forundring. Eller grammofonplaten som dukket opp på slutten av 1800-tallet, hvor forgjengeren var mekaniske instrumenter som spilledåser og organetter.

For Krouthén har det vært en veksling mellom forskning og øvrig arbeidet på museet. Han var prosjektleder for utstillingen *Musikk på boks – om mennesker, musikk og mekanikk* i 2019–20, som viste mekaniske instrumenter på Ringve Musikkmuseum. Han bruker mye av strukturen fra utstillingen i avhandlingen. «Arbeidet som konservator på Ringve gjennomsyrrer hele forskningsarbeidet. Museet er en tydelig del av dette prosjektet», sier Krouthén.

I det historiske materialet har han funnet norske betegnelser for ulike mekaniske instrumenter, som fugleorgel, sangdaase, engelsk positiv og andre. Denne ordlista kan brukes på museer i forvaltning og formidling, og presenteres i avhandlingen som en modell for videre museumsforskning: «I dag finnes det en smal, men levende tradisjon av folk som bruker mekaniske instrumenter til å lage musikk i nye kontekster, som musikeren Knut Nesheim.»

For Krouthén handler det om å forstå historien. Det er relevant for hvordan vi lytter til musikk i dag:

Å se og høre et mekanisk instrument kan få oss til å forstå noe vi ikke får i den digitale verden. Bilde og lyd henger sammen. Det fysiske blir en vesentlig del av opplevelsen. Mekaniske instrumenter er basert på programmeringsteknikker etter liknende prinsipper som digital teknologi. Mekanikk og moderne programmering er i slekt og høyst levende.

VISSTE DU AT

museets grunnlegger Victoria Bachke er gravlagt i Ringve botaniske hage, og at staben hvert år samles ved gravstedet for å synge en russisk sang på hennes dødsdag?

Mats Krouthén, Musikk på boks. Foto: Anders Myklebostad

Bjørn Eidsvåg, Hall of Fame. Foto: Ida Murén

Rockheim

– Norges musikkmuseum

Rockheim – Det nasjonale museet for populærmusikk og Ringve Musikkmuseum ble ett museum i 2021, med én felles organisasjon og to besøkssteder med hver sin faglige identitet.

Rockheim åpnet i 2010 i det tidligere Mellageret på Brattørkaia i Trondheim, hvor den karakteristiske lysboksen på toppen er blitt et landemerke. Museet fokuserer på norsk populærmusikk, og tilbyr utstillinger og opplevelser som gir innsikt i musikkens kulturelle betydning i nyere tid.

Det sammenslåtte musikkmuseet har et overordnet nasjonalt ansvar for norsk musikkhistorie og musikk-instrumenter. Samfunnsoppdraget omfatter innsamling, forvaltning og formidling av Norges materielle, immaterielle og digitale musikkulturarv. Samlingene rommer i dag over 25 000 gjenstander og arkivalier, lyd- og bildemateriale i ulike fysiske og digitale formater. Museets øvrige satsingsområder omfatter kunnskapsutvikling, mangfoldsarbeid, formidling til barn og unge samt innovativ utstillingsteknologi.

Nytt formidlingsprogram for Rockheim Hall of Fame

Rockheim har arrangert Hall of Fame siden 2011. Formålet er å synliggjøre musikkens betydning samt hedre de som har utmerket seg spesielt i utviklingen og utbredelsen av norsk populærmusikk. Artister og aktører med ekstraordinære karrierer, som har gått opp musikalske stier og banet vei for andre, eller som har hatt særlig innflytelse på populærmusikken i Norge, kan innlemmes i Hall of Fame. 38 artister er innlemmet per i dag.

I 2024 ble Røyksopp, Bjørn Eidsvåg og Bel Canto innlemmet.

Rockheim Hall of Fame har siden 2021 gjennomgått en større endringsprosess. Etter en evaluering av de første ti årene besluttet museet at fokuset til Hall of Fame skulle dreies mot historiefortelling, og at artistene selv skulle få fortelle sine historier. Museet har gått bort fra formatet med TV-show og artisthullester, og har valgt å jobbe tettere med artistene, slik at de kan fortelle sine historier selv – både i et TV-program og på Rockheim. Årets TV-program ble sendt på NRK1 fredag 15. november 2024, og fikk ca. 280 000 seere.

Det har også vært et mål å styrke formidlingen av årets innlemmelser på Rockheim. Gjennom nye tilnærminger til arrangementsutvikling og målgruppearbeid har dette gitt svært positive effekter, både internt og eksternt. Prosjektet er godt forankret som en del av årshjulet til museets formidlingsavdeling, og vi har fått et tettere samarbeid med artistene. I 2024 har alle de innlemmede artistene besøkt Rockheim til sceneprat for fulle saler. To av dem har spilt inn podkast i serien «Bak Låta». I tillegg har det blitt gjennomført allsang, platelytting i samarbeid med planetariet til Vitensenteret, omvisninger, quiz og omfattende kuratering av innhold til Hall of Fame-utstillingen, med et rikt innhold av film-, lyd- og bildemateriale knyttet til årets innlemmelser.

Måten vi nå jobber med Hall of Fame på, skaper engasjement i staben og gir oss et bredt formidlingsprogram med stor rekkevidde. Artistene opplever det å komme til Rockheim som en verdig innlemmelse i Rockheim Hall of Fame.

VISSTE DU AT

alle tiendeklassingene i Trondheim kommer for å lære om og lage sin egen dans på Rockheim gjennom Den kulturelle skolesekken?

Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

er et av landets største kulturhistoriske museer. Det første initiativet til et bygningshistorisk museum i Trondheim ble tatt i 1909, og i 1913 ble Bygningmuseet for Trondhjem og Trøndelag stiftet. Året etter ble området rundt ruinene av kong Sverres borg fra 1182–83 tatt i bruk som tomt for det nye friluftsmuseet.

Museets formål er å ivareta kulturgods fra det trønderske kulturområdet, fortrinnsvis fra etter-reformatorisk tid og fram til våre dager. Museet har mer enn 120 registrerte antikvariske bygninger fra 1700- og 1800-tallet, og de 80 som er oppført, viser et tverrsnitt av trøndersk byggeskikk. I tillegg finnes Haltdalen stavkirke fra om lag 1170. Museet har store gjenstandssamlinger, arkivmateriale og et omfattende historisk fotoarkiv, og tematiserer sin formidling rundt begrepene Byen, Bygda og Borgen.

Sverresborg har driftsansvar for Norsk Døvemuseum, Trondhjems Sjøfartsmuseum og seildampskipet «Hansteen».

Hans Nissen-gården på Sverresborg

Sverresborg gjenåpnet i 2024 Hans Nissen-gården i byavdelingen på museet. Utstillingen ønsker å formidle kunnskap om Trondheim på 1700-tallet, forbindelser mellom det lokale og det internasjonale, samt ekteparet Nissens liv.

Det første som møter den besøkende, er kramboden. Der står det utstilt mange typer varer og beholdere, i glass, tre og papir. Kaffe, te, tobakk, sitroner, krydder og brennevin viser et bredt utvalg av varer som fantes i Hans Nissens krambod i årene 1750–1800. Stua til Nissen-paret utgjør en tidsriktig skildring av en byborgerstue som et flerbruksrom, der både spising, arbeid og moro kunne foregå. Kjøkkenet viser fram både hvordan et kjøkken kan ha sett ut i Nissens levetid, og ikke minst den unike keramikksamlingen som har blitt etterlatt til museet.

Gjenåpningen av Hans Nissen-gården er i og for seg en opplevelse av de sjeldne på Folkemuseet. Det er en gjenåpning som har foregått i rykk og napp, helt siden museets etablering. I 1931 ble gården oppført ved Aspås-gården fra Røros, før den i 1997 ble flyttet til sin rettmessige plass i byavdelingen. Siden da har Hans Nissen-gården vært stengt eller preget av begrenset tilgang for besøkende, grunnet smått og stort restaureringsarbeid, helt fram til november 2024.

Bygget er en del av et prosjekt i flere deler, der den første er utstillingen som åpnet i november 2024. Denne delen inkluderer kramboden, stua og kjøkkenet til Hans og Maren Nissen. I 2025 jobber museet for å få åpnet andre del, som blant annet vil formidle historien om tjenestefjenta Birgitte Lie. Lie arvet bygården etter Hans Nissens niese, og var den siste beboeren der. Hun tok vare på innboet etter Nissen og gjorde det mulig for museet å overta huset etter hennes død i 1912. Hans Nissen-gården bidrar som del av byavdelingen til en sammenhengende historie fra 1723 til i dag.

Å restaurere over lengre tid og lage en utstilling i et tre hundre år gammelt hus koster stort på flere områder, både økonomisk og i arbeidsinnsats. Samarbeidet mellom museet og Hans Nissen og Hustrues Stiftelse har vært avgjørende. Den økonomiske støtten stiftelsen har bidratt med, har gjort at en sann skatt i byavdelingen har kunnet gjenåpne.

VISSTE DU AT

Meldalstunet Litjbuane er det største og mest komplette gårdsanlegget på et friluftsmuseum i Norge? Det ble flyttet til museet i 1934, og transporten kostet 1500 kroner og telte 120 lastebillasser.

Hans Nissen-gården. Foto: Erik Børseth

Dokortjønna, Rørosmuseet. Foto: Kirsti Sæter

Rørosmuseet

ble etablert i 1930 og arbeider med de kulturhistoriske verdiene i Røros-distriktet. Museet har faglig ansvar for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen, sørsamisk kulturhistorie, gruve- og bergverkshistorie, bygningsvern samt natur- og kulturhistorie i Røros-området. Rørosmuseet har en betydelig samling av gjenstander, foto, kart, tegninger og arkivmateriale, der deler av samlingen har tilhørt Røros Kobberverk. I tillegg til et trettitalls bygninger i museets eie forvalter museet over femti bygninger og tekniske anlegg etter kobberverket, deriblant 4,5 km² kulturlandskap.

Museet har følgende besøkssteder: Olavsgruva, Smelthytta, Doktortjønna, Sleggveien, Storzart, Bygningsvernssenteret og Pressemuseet Fjeld-Ljom, samt Bergstadvandring og omvisninger på Ratvolden, Oddentunet og i Røros kirke.

Nye formidlingstiltak ved Rørosmuseet

Gruveutstillingen har siden åpningen av Smelthytta i 1988 vært en av museets faste utstillinger og dets viktigste trekkplaster. De siste årene har Rørosmuseet jobbet mye med å utvikle denne utstillingen, og videreføre de planene som det ble lagt til rette for da utstillingen var ny. Med tilskudd fra Miljødirektoratet kunne arbeidet starte, og etter flere nødvendige tekniske tiltak kunne museet i 2023 endelig begynne jobben med å utvikle nye utstillingsflater. Det rikholdige arkivet etter opphavsmannen bak gruvemodellene, Sverre A. Ødegaard, ble gjennomgått for å finne illustrasjoner til de ulike arbeidsprosessene i gruvedriften. I samarbeid med utstillingsdesigner Daniel Richards kom Rørosmuseet fram til et resultat som kler gruvemodellene. Museet fikk også stilt ut og framhevet flere gjenstander etter Røros Kobberverk, noe som bidrar til å styrke læringen og opplevelsen av utstillingene.

«Mestringens mester» er Rørosmuseets bidrag til Museene i Sør-Trøndelags satsing på samskaping som metode i formidling til barn og unge. I samarbeid med Røros skole åpnet museet høsten 2024 opp Doktortjønna én dag i uka, med et ønske om å gi de elevene som ikke finner seg til rette på skolebenken, og som trenger en alternativ læringsarena, et sted hvor de kan blomstre og utvikle seg. Tilbudet har rettet seg mot elever på 5.–10. trinn. Rørosmuseet jobber målrettet med aktivitetsbasert museumsformidling, og «Mestringens mester» har ikke vært noe unntak. Elevene har gjennom samskaping fått være med på å bestemme hva de ønsker å delta på, og de ansatte ved museet har lagt til rette for unik og variert læring. Elevene har blant annet vært med på å kløve bjørk, lafte, spikke, perle og bake pjalt og pepperkaker. De har regnet iherdig gjennom å spille kort og yatzy, og de har opplevd gleden over å få fisk med pilkestanga i Doktortjønna.

Arbeidet med gruveutstillingen og «Mestringens mester» har gitt Rørosmuseets ansatte nye utfordringer og erfaringer, og har lagt grunnlag for utvikling av museets formidling på alle besøksområder. Dette kommer godt med når museet i 2025 skal utarbeide nye formidlingskonsepter i prosjektet «Utvikling av Malmplassen».

VISSTE DU AT

Rørosmuseet hadde åpent 361 dager i 2024, som var skuddår? Det er bare 1. nyttårsdag, 1. mai, 17. mai, julaften og 1. juledag det ikke er mulig å besøke Smelthytta.

Orkla Industrimuseum

ble stiftet i 1986 under navnet Museene på Løkken. Den 333 år lange bergverksdriften på Løkken Verk (fra 1654 til 1987) står i sentrum for virksomheten. Museet ivaretar industrielle tekniske kulturminner i Orkland kommune og formidler industri-, teknologi-, og arbeiderhistorie. Det har tilrettelagte omvisninger i Gammelgruva og faste og midlertidige utstillinger i sine lokaler i Løkken sentrum. Museet drifter og vedlikeholder Thamshavnbanen som museumsjernbane. Banen, som var landets første elektriske jernbane, ble bygd for å frakte malm fra gruvene til utskipningshavna på Orkanger. Museet har ansvar for infrastruktur og togmateriell, samt 22 bygninger, store gjenstands- og fotosamlinger og privatarkiv.

Orkla Industrimuseum har formidlingsansvar på Meldal bygdemuseum og ansvar for Rindal skimuseum.

«I sporet av krigsfanger»

Høsten 2024 gjennomførte Orkla Industrimuseum et samskappingsprosjekt med 9. trinn ved Grøtte skole på Fannrem. Utforskning av samskappingsmetoder er et av tiltakene i Museene i Sør-Trøndelag sin strategiplan for formidling til barn og unge. Prosjektet har latt seg gjennomføre fordi MiST sitt formidlerforum har prioritert pilotprosjekter der samskaping som metode prøves ut.

«I sporet av krigsfanger» hadde som mål at elevene, i samarbeid med museet, skulle skape noe unikt sammen. Museet ga elevene stor frihet, og de fikk aktivt være med på å bestemme hva som skulle lages. Prosjektet hadde dermed ikke faste rammer fra starten av, bortsett fra at det skulle være mulig å vise fram resultatet for et publikum. Dette ga elevene mulighet til å velge hvordan de ville uttrykke seg – gjennom tekst, video, teater eller andre kreative former. De kunne også selv bestemme hvem publikum skulle være – alt fra foreldre og medelever til tilfeldige forbipasserende eller yngre barn.

Temaet for prosjektet var forhåndsbestemt av museet: «krigsfanger ved Grøtte». Like ved Grøtte skole på Fannrem i Orkland kommune lå det en fangeleir under andre verdenskrig, men historien om den har vært relativt ukjent og er i liten grad blitt formidlet til publikum og lokalbefolkningen. Til denne leiren ble det sendt krigsfanger fra Grini fengsel for å utføre tvangsarbeid. Tvangsarbeidet hadde sammenheng med de mange sabotasjeaksjonene som ble utført mot Thamshavnbanen, blant annet ved å anlegge «den tredje skinne» langs hele banen, slik at også normalsporede lokomotiver kunne benyttes. Flere av lokomotivene på den smalsporede jernbanen ble sprengt av norske sabotører i krigsårene, for å hindre transport av den viktige Løkken-malmen til den tyske krigsindustrien.

Målet med prosjektet var at elevene skulle lære om andre verdenskrig gjennom historien i deres eget nær-område. Prosjektet strakte seg over to uker, med tre fulle arbeidsdager per uke. Museumspedagogen fra Orkla Industrimuseum reiste ut til skolen for å introdusere elevene for temaet. I løpet av den første uken fikk elevene besøke området der fangeleiren hadde vært, og de fikk også tid til å utforske temaet på egen hånd. De ble delt inn i grupper og forlot skolen for å forske på leiren, med støtte fra pedagogen som ga undervisning i kildekritikk og kildebruk.

I uke to valgte elevene å designe en utstilling som skulle plasseres på stedet der leiren en gang hadde ligget. Utstillingen skulle være tilgjengelig for alle som gikk forbi, og elevene bestemte at den skulle bestå av plakater. Det ble besluttet at plakaten skulle trykkes på plater, med tekst både på norsk og på engelsk, og at de skulle inkludere bilder. Elevene jobbet intensivt med tekst, design og illustrasjoner gjennom hele den andre uken. Flere elever laget kunsttrykk for å pynte platene og gjøre utstillingen mer visuelt engasjerende.

Den 5. november var utstillingen ferdig, og elevene bestemte seg for å arrangere salg av kaker og kaffe i forbindelse med åpningen. Åpningsdagen ble en stor suksess, med 110 gjester som kom for å se på elevenes arbeid, og med snorklipping og taler. Utstillingen er tilgjengelig for et stort publikum, da den ligger like ved Orkdal kirke og prestegården, i et område som mange benytter til rekreasjon. Den vil være tilgjengelig for besøkende til over sommeren 2025.

VISSTE DU AT

Thamshavnbanens lokomotiv nr. 1 i 2024 gikk i ordinær trafikk for første gang siden 2013?

Åpning av utstilling på Grøtte. Foto: Malena Kjersem

Norsk Døvemuseum

er et nasjonalt museum for hørselshemmedes kultur og historie. Museet ligger i den gamle døveskolen, det tradisjonsrike Rødbygget i Bispegata 9b i Trondheim. Norsk Døvemuseums hovedoppgave er å ivareta og formidle historien til hørselshemmede fra hele landet, og gjennom dette synliggjøre en minoritetsgruppe i det norske samfunnet. Museet er et kulturelt møtested mellom hørende og døve, med vekt på kommunikasjon og forståelse.

På museets hjemmeside finnes fakta og fagstoff om tema relatert til døve og hørselshemmede, samt håndbøker om tilgjengelighet. Museets samlinger inneholder blant annet læremateriell og tekniske hjelpemidler, og samlingene er digitalt tilgjengelige på DigitaltMuseum på Sverresborg Trøndelag Folkemuseums område.

Formidlingstilbudet ved Norsk Døvemuseum

Skoler og grupper er Norsk Døvemuseums hovedmålgruppe for formidlingstilbudet. Museet har de siste årene utviklet nye pedagogiske skoleopplegg – med stort spenn i alderstrinn, fra barnehage til høyere utdanning – og variert tematikk og pedagogiske virkemidler. Vi tilbyr oppleggene tre dager i uken, og de ligger tilgjengelig for bestilling på våre nettsider. Ved skolebesøk fylles hele lokalet opp, og formidlingsopplegget tar i bruk hele museet. Som det klart minste museet i Museene i Sør-Trøndelag, med tanke på både størrelsen på utstillingslokalene og antallet besøkende, var det derfor veldig gledelig når vi i høst fikk besøk av 109 lærere fra Nattland skole i Bergen. Da fikk våre pedagoger og formidlere testet sine evner innenfor logistikk, effektivitet og formidling.

I løpet av to og en halv time hadde museet fem runder med introduksjon og aktiviteten «Å ikke høre», i rom X, gjennomført både med og uten tegnspråktolk. Lærerne utforsket også utstillingene på egen hånd. Med en kapasitet på rundt 25 personer per omvisning, var dette en hektisk og spennende dag. Dette viser hvordan god planlegging og tilrettelegging kan gi besøkende gode opplevelser. Det ble refleksjoner rundt tegnspråkets posisjon i dag, tilrettelegging for elever med ulike behov samt mimring fra skolehverdagen ved Døveskolen i Trondheim.

Norsk Døvemuseum. Foto: Erik Børseth

VISSTE DU AT

i 2025 er det 200-årsjubileum for opprettelsen av døveskolen i Trondheim? Det var den første døveskolen i Norge, og ble etablert av Andreas Christian Møller, som selv ble døv etter sykdom i barndommen

Rindal skimuseum

tidligere Rindal bygdemuseum, var opprinnelig et friluftsmuseum med femten bygninger fra området, blant annet ei trønderlån, trøskarlåve, smie og husmannsplass. I 2014 ble det åpnet skimuseum i Heggemsfjøset, og museet skiftet navn til Rindal skimuseum. Her presenteres skimakertradisjonene som Rindal er kjent for, fra lokal håndverkstradisjon til industriproduksjon av ski. Even Landsem, gründeren som grunnla Landsem skifabrikk og utviklet den til å bli Rindals største arbeidsplass, har fått en sentral plass i utstillingene. Utstillingene omfatter også en stor samling av Landsem vinterski, for eksempel de Magne Myrmo brukte da han i Lahti i 1974 ble siste verdensmester på treski. Det gamle Heggemsfjøset representerer et typisk trekk ved nordmørsk byggeskikk og har en naturlig plass i museumstunet.

Museet ble nominert til Statens byggeskikkpris i 2015 og til European Museum of the Year i 2017.

Treskifestival og 10-årsjubileum

I februar 2024 markerte Rindal skimuseum sitt 10-årsjubileum med å arrangere Treskifestivalen. Arrangementet gikk av stabelen 22.–24. februar, i vinterferien, og ble en helg fylt med ski, aktiviteter og kultur på Rindal skimuseum og i nærområdet. Dette var en revitalisering av en tidligere treskifestival som fant sted i 2009. Rindal skimuseum var arrangør – i nært samarbeid med ski-gruppa i Rindal IL, museets venneforening, frivillige og lokalt næringsliv.

Treskifestivalen bød på en rekke høydepunkter, inkludert fakkelløp, ski-quiz, familiedag med treskilek på museet og treskiløp på Tjønnå i samarbeid med Rindal IL. Den var også en arena for kultur, med utstillingsåpning på Dalalåven Atelier, temakveld om treskiåret 1974 og «Ettepåski» med konsert.

Med Treskifestivalen har Rindal skimuseum befestet sin rolle som et levende senter for norsk skihistorie og skiglede, og styrket sin forankring i bygda og regionen gjennom å skape identitet og eierskap. Arrangementet styrket også museets samarbeid med lag, foreninger og lokalt næringsliv. Festivalen fikk økonomisk tilskudd fra Rindal Sparebank og Rindal kommune.

Et av målene med festivalen var å stimulere til skilek for et allment publikum. Rindal skimuseum har hatt gode erfaringer med sitt skoleformidlingsopplegg, hvor det er produsert et stort antall treski med moderne bindinger. Gjennom Treskifestivalen og andre arrangementer har dette konseptet blitt utvidet med skiutleie til alle som ønsker å delta i skilek.

Rindal skimuseum jobber aktivt med å bevare og videreføre skihistorien og tradisjonen med treskiproduksjon. Gjennom praktisk deltakelse og opplevelsen av å ha ski på beina, tilbyr museet en unik og engasjerende formidling av skisportens kulturarv. Dermed blir det en dynamisk arena for læring, aktivitet og kulturell bevaring, og gjør skihistorien levende og tilgjengelig for alle. Disse aktivitetene sikrer at håndverket og tradisjonen forblir relevant, støtter dagens håndverkere og inspirerer kommende generasjoner til å føre arven videre gjennom å la dem oppdage skiglede.

VISSTE DU AT

Magne Myrmo er den deltakeren i Holmenkollen som har fått flest pokaler? Han deltok hele 28 ganger og ble premiert med 26 pokaler, hvorav 2 som junior! Hele premiesamlingen hans er i dag hos Rindal skimuseum, sammen med vinterskiene hans fra Sapporo-OL i 1972 og Falun-VM i 1974.

Gaukrenn 2024. Foto: Ole Martin Wold

Unge skapere. Foto: Ingunn S. Ystad

Trondheim kunstmuseum

ble opprettet i 1997 av staten, som med det overtok Trondhjems Kunstforenings galleribygning og samling. Kunstforeningen ble etablert i 1845 etter initiativ fra professor og maler J.C. Dahl. Trondheim kunstmuseum har til formål å skape interesse for, bidra til engasjement og refleksjon og øke kunnskap om bildekunst og andre visuelle uttrykksformer. Museets virksomhet bygger på en rik kunstsamling med tyngdepunkter i norsk gullalder, mellom- og etterkrigstid og samtid. Hovedvekten ligger på tiden etter 1960. Museet er et dokumentasjons- og kompetansesenter for regionen, og skal – så langt det er mulig – søke å fange opp vesentlige nasjonale og internasjonale strømninger. Museet skal bidra til kunstformidling i et nasjonalt nettverk.

Museet har to visningssteder: TKM Bispegata og TKM Gråmølina.

Unge skapere

Gjør dette igjen – det var så gøy å være med!
(Deltaker i Unge skapere)

Hvordan få unge til å gå på museum? Våren 2024 engasjerte Trondheim kunstmuseum fem ungdommer i alderen 16–19 år for å skape større interesse og engasjement for kunst hos sine jevnaldrende. Med inspirasjon fra Blikkåpnerprosjektet på Østlandet fikk ungdommene i oppdrag å lage innhold og skape egne innganger til utstillingen *Else Hagen. Mellom mennesker*. De unge skaperne skulle bruke sitt eget blikk, og målet var at det skulle være et eksperimentelt inngrep i den vanlige formidlingspraksisen ved museet. Samskaping som metode ble brukt for å gi de unge best mulige rammer for en fri prosess.

Utstillingen som de unge skaperne jobbet med, tok for seg hele Else Hagens (1914–2010) kunstnerskap, med størst vekt på malerier fra 1940- og 50-årene, samt flere verk fra hennes store grafiske produksjon. Utstillingen var organisert av Nasjonalmuseet, i nært samarbeid med Stavanger kunstmuseum, Kunstsilo og Trondheim kunstmuseum. Else Hagens kunstnerskap har for mange vært ukjent, også for ungdommene som fikk oppdraget.

Ungdommene jobbet fast hver uke på kunstmuseet, og fikk et unikt innblikk i arbeidet opp mot en stor utstilling. De fikk møte ansatte med ulike oppgaver, og følge forberedelsene til åpningen, samtidig som de jobbet fram eget innhold til utstillingen og var deltakende i museets arbeid. Ungdommene selv uttrykte at det var positivt at utstillingen ikke var klar da de begynte, noe som ga dem en følelse av å tilføre noe. De fikk også innblikk i hvor

mye arbeid som ligger bak en stor produksjon, og syntes det var «sjukt at det tar 2 år å lage en utstilling». Et viktig punkt i prosjektet var at ungdommenes erfaringer og synspunkter ble tatt på alvor og satt inn i en profesjonell og institusjonell sammenheng. Ideene var mange og store, og resulterte i egne utstillingsplakater som de selv spredte over hele byen, omvisninger for ungdom hvor de unge skaperne trakk fram sine egne tolkninger og perspektiver, en fullbooket malekveld for ungdom, en egen spilleliste for utstillingen kuratert av Unge skapere, og åpne tekster skrevet til flere av verkene, som ble presentert under utstillingen. På egne etiketter ved noen av maleriene var det unike QR-koder som ledet til korte, humoristiske videofortolkninger laget av de unge skaperne. Med dette prosjektet fikk publikum oppleve utstillingen *Else Hagen. Mellom mennesker* med ungdommenes blikk, erfaringer og kunnskap.

Arbeidet med Unge skapere er et ledd i MIST sin formidlingsstrategi og Trondheim kunstmuseums satsing på nye publikumsgrupper – med vekt på ungdom og unge voksne.

VISSTE DU AT

det første verket i TKMs samling er maleriet *Norsk Juleskik* av Adolph Tidemand fra 1846? Maleriet ble innkjøpt i 1867 og danner utgangspunktet for samlingen, som i dag teller over 6000 kunstverk.

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum

er et museum med nasjonalt ansvar for å samle, forvalte og formidle kunsthåndverk og design. Det ble grunnlagt i 1893, og startet umiddelbart å samle på sin egen samtids kunsthåndverk og design. Art nouveau og «alt» fra Japan var ypperste mote, og disse to fokusområdene er siden blitt forsket på, supplert og stilt ut i museet. I tillegg er fortidens bruksgjenstander og kunsthåndverk, fra antikke oljelamper til barokke drakter og dragesølv, representert med enestående eksemplarer i museets samlinger.

Sammen med organisasjonen Norske Kunsthåndverkere og kunstindustrimuseene i Oslo og Bergen, har museet siden 1990 hatt ansvar for Norske kunsthåndverkeres fond for innkjøp av norsk kunsthåndverk fra samtiden.

Museet har ansvar for formidlingen i Stiftsgården, på Austrått og ved Hannah Ryggen-senteret på Brekstad. Museumsbygget i Munkegata er for tiden stengt for publikum, og museet driver Nordenfjeldske Transitt med utstillinger i regionen.

Gjenfortryllet på Gråmølina

Gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS), fikk mer enn 5000 elever fra 7. og 8. trinn ved skolene i Trondheim erfare opplegget kalt *En gjenfortryllet hage* i samlingsutstillingen *Gjenfortryllet* i 2024. I vårsemesteret kom drøyt 2700 elever fra 8. trinn, og på høsten over 2300 elever fra 7. trinn. Museets opplegg for DKS stilte følgende spørsmål: «Hvordan kan kunsten gi oss et pusterom fra alt Alvoret, og samtidig fortelle oss noe om hvem vi vil være i dag og i fremtiden?»

En museumspedagog ønsket elevene velkommen og startet det 70 minutter lange besøket med en omvisning. Sammen undret de seg over det magiske og det vakre i utstillingen, og reflekterte over identitet og drømmer med bakgrunn i kunstverkenes tema. Elevene fikk også en innsikt i ulikt håndverk: vev, tekstilfarging samt never- og trearbeid. De fikk reflektere over at materialbruk og håndverkstradisjoner i et større perspektiv handler om bærekraft – et tema flere allerede hadde diskutert på skolen.

Etter at de hadde sett hele utstillingen, fikk elevene lage egne «fortryllete» figurer av leire. En aspirant ved museet, som hadde erfaring fra egen kunstnerisk praksis, ledet dem igjennom den kreative prosessen. Elevene kunne la seg inspirere av det de nettopp hadde sett, og foto av utvalgte verk hang på veggene i verkstedet. De ble bedt om å jobbe i små grupper, og skape en figur som de etterpå fikk plassere på en spesiallaget hylle i publikumsområdet. Tanken var at et slikt samarbeid ville inspirere til andre ideer enn om de laget noe individuelt. Til tross

for enkelheten i materialer og verktøy, og kravet om ett felles arbeid, ble vi både overrasket og imponert over variasjonen og kreativiteten i arbeidet.

Hvorfor inviterte vi elevene inn i *En gjenfortryllet hage*? I arbeidet med en ny samlingsutstilling hentet kuratorene fram ordet «gjenfortryllet»:

Det moderne, vestlige samfunnet har blitt beskrevet som *avfortryllet*. Verden oppleves ikke lenger som en stor, «fortryllet hage», sa sosiologen Max Weber i 1918. Han sikket blant annet til hvordan vi styres av penger og byråkrati, og til hvordan tro og åndelighet har fått mindre betydning enn før. Kunsten reflekterer strømningene i samfunnet, samtidig som den også kan påvirke dem. I vår tids kunst ser vi igjen en undring over det ubestemmelige og irrasjonelle: en slags gjenfortrylling av verden.

Fra museets side ble det også forsøkt å treffe noen punkter i læreplanen, og opplegget traff godt for kunst og håndverk, KRLE og samfunnsfag. Museumsbesøket dekket både «rom for refleksjon, filosofisk samtale og undring», «deltagelse i estetiske prosesser» og bevissthet rundt «hvordan vi er historieskapte, men også historieskapende», for å nevne noe.

Mange elever uttrykte spontant at de likte opplegget og syntes det var morsomt. Noen av dem ville ikke gå ved endt økt, siden de ikke var helt ferdige med figuren sin. En håndfull elever kom også på besøk til museet på Kulturnatt, og refererte til at de hadde deltatt på DKS og spurte om figurene deres fremdeles var på Gråmølina.

VISSTE DU AT

inngangsportalen til Austråttborgen er dekorert med såkalte «talende våpenskjold»? Her finner du åtte generasjoners slektsvåpen etter Ove Bjelke, fru Ingers tippoldebarn. Se etter slektsnavnet Griis med griseben som symbol, Strutz med en struts, Gyldenløve med en løve på gyllen bunn eller familien Giedde med en gjedde på skrå over skjoldet.

Foto: Faezeh Valedan

Foto: Museet Kystens Arv

Museet Kystens Arv

er et kystkulturmuseum etablert i 1986 med immateriell kulturarv og bærekraft i fokus. De faglige ansvarsområdene er fangst og sesongfiskeri med sørtrøndersk deltagelse i og utenfor Trøndelag, klinkbygde båter og kulturuttrykk knyttet til båten: båtbygging, segling, tekstil, kysthåndverk og handlingsbåren kunnskap innen kystkultur. Gjenstandssamlingen og de kulturhistoriske fotoene i samlingen gjenspeiler disse temaene.

Bygging og bruk av den klinkbygde båten, i særlig grad den lokale åfjordsbåten, er sentralt i museets arbeid, og i båtbyggeriet produseres det klinkbygde tradisjonsbåter året rundt.

Besøkssted er museets anlegg i Stadsbygd med båtbyggeri, kystgård og publikumsbygg som åpnet i 2017, med utstillinger, båthall og publikumsfasiliteter.

Båtbyggere i konfirmasjonsalder

Ved Museet Kystens Arv i Stadsbygd har båtbyggeriet hatt et helt spesielt oppdrag i 2024. Sammen med båtbyggere i konfirmasjonsalder har de ansatte holdt tradisjonene rundt børsabåten i hevd. Et av årets mest meningsfulle prosjekter har vært samarbeidet med Skaun ungdomsskole, der elever med ulike utfordringer i skolehverdagen fikk delta i byggingen av en børsabåt fra bunnen av. Målet var å engasjere elevene i praktisk arbeid, og samtidig skape en unik læringsarena.

Børsabåten er en klinkbygd sjark, typisk mellom 24 og 34 fot. Den ble utviklet som en overgang mellom tradisjonelle robåter og de motoriserte fiskebåtene på starten av 1900-tallet, og kom etter hvert til å dominere norsk kystfiske. Båttypen var kjent for sin sjødyktighet og sitt særegne skrog, som lot den «pløye» sjøen uten å skape mye bølger. Børsabåten ble konstruert av John P. Kjøren fra Eggkleiva i Børja, og ble raskt svært populær blant fiskere, spesielt i den ytre delen av Trondheimsfjorden og Froan.

Når Skaun ungdomsskole ville gi ungdom som strevde i skoleløpet, en ny mulighet, ble det foreslått å restaurere en egen båt for skolen. Da denne viste seg å være i dårlig stand, kom det forslag fra båtbyggerne Einar og Ola Borgfjord ved Museet Kystens Arv om å bygge en børsabåt, tilpasset skoleprosjektet. Forslaget ble godt mottatt, og elevene har siden deltatt aktivt i dette arbeidet. Den nye båten til Skaun ungdomsskole er 33 fot lang og bygges med styrhus og lugar, som de gamle båtene.

Prosjektet hadde en særlig betydning for de elevene som deltok. Mange av dem har hatt utfordringer i skolehverdagen, med høyt fravær og lav motivasjon for teoretiske fag. «Vi kjefta på lærerne, hadde dårlige karakterer og skulka mye. Noen ganger dro vi bare hjem for vi kjeda oss. Gjorde ikke lekser», som en av dem fortalte (NRK Midtnytt 19. august 2024). Gjennom båtbyggingen fikk de en unik mulighet til å lære gjennom praktisk arbeid, noe som ga dem en helt ny arena for mestring og tilhørighet. Elevene har vært involvert i alt fra å hugge trær, barke og sage treverket, og til slutt bygge båten helt fra grunnen av. De har vært med på arbeidet som båtbyggerne til enhver tid har drevet med, og dette har gitt dem god mestringsfølelse. Båtbygger Einar Borgfjord har også lært dem å slå tau og å spleise, og de har støpt ballast til båten.

For disse elevene har prosjektet ført til en positiv forandring både i skolehverdag og i karakterer. Med nesten 20 timer praktisk undervisning i uka har de fått mer motivasjon og bedre karakterer, og fraværet har gått ned.

For Museet Kystens Arv har denne måten å samarbeide på – å få til et felles prosjekt med ungdom innenfor klinkbåtbygging – vært givende og vellykket. Samarbeidsprosjektet har inspirert andre, og neste år er det Stadsbygd skole som skal bygge seg en skolebåt på Museet Kystens Arv.

VISSTE DU AT

Museet Kystens Arv i sin virksomhet har bygget hele 280 nye klinkbygde båter?

Kystmuseet i Sør-Trøndelag

Museets historie strekker seg tilbake til 1981. Da opprettet Hitra kommune Hitra bygdesamling, som i 1994 ble skilt ut som stiftelse under navnet Sørfosen Museum, og som fem år seinere fikk dagens navn. Museet arbeider med nyere tids kystkultur og samtidshistorie. Blant temaene er kombinasjonsbruk, fiskevær, handel og kontakt med markedene, fiske- og hermetikkindustri samt kystnatur. Det nasjonale museumsnettverket for fiskerihistorie og kystkultur har tildelt Kystmuseet et særlig ansvar for å sikre kunnskapen om framvekst og utvikling av norsk havbruksnæring. Denne næringen dokumenteres og formidles gjennom utstillinger, publikasjoner og publikumsomvisninger på ulike havbruksanlegg og fabrikker. Museet har et omfattende havbruksarkiv.

Kystmuseet har museumsanlegg på Fillan, Sandstad, Dolm og Hemnskjela.

Levende Kystkultur – Kulturminnedagen 2024

Kystmuseets familiearrangement «Levende kystkultur» ble gjennomført for tredje gang i 2024. Arrangementet var et gratis familietilbud med vekt på immateriell kulturarv. Her skulle kystkulturen oppleves gjennom lukta fra tjærebredde tradisjonsbåter, lyden av båtmotorer og trekkspill, gjennom demonstrasjoner av ulike håndverk og ferdigheter, og ikke minst gjennom følelsen av å prøve håndverket eller ferdigheten selv. Arrangementet fant sted i de historiske omgivelsene på Dolm, et kulturlandskap 20 minutters kjøretur fra museets hovedbygg i Fillan. Også i år ble det en stor suksess, med et godt faglig innhold, et variert tilbud til publikum og gode besøkstall. Totalt 270 besøkende deltok på arrangementet, samt flere frivillige.

Håndbåren kunnskap og annen immateriell kulturarv sto i sentrum for dagen, hvor det ble etablert et eget framvisermarked for håndverk og ulike ferdigheter. Blant framviserne var smed, blikkenslager, modellbåtbygger og motorentusiaster. Her fikk publikum se, lære og noen ganger prøve selv. Her fikk tre – og noen ganger fire – generasjoner gjøre ting sammen, med bållykt, trekkspillmusikk, båtmotordur, hestevrinsk og hanegal i bakgrunnen. Det ble seilt fembøring, smidd kroker, snekret fiskekasser, knyttet gryteunderlag, lekt og diskutert.

I år ble det for første gang arrangert kapproing i tradisjonsbåt som del av arrangementet. Museet tok kontakt med nøkkelpersoner i grendene på Hitra og Frøya, og fikk bygget opp litt vennskapelig rivalisering mellom dem. Båter ble hentet fram fra naust og uthus, og gjort i stand til kapproingen. I alt ti båtlag stilte i tidsriktig antrekk og i de fleste tilfeller egen båt. Med speaker og merket løype ble dette et friskt innslag under årets kulturminnedag, og var en av grunnene til den økte publikumsinteressen. Innslaget bidro også til en fornyet interesse for å få reparert de gamle trebåtene i naustet.

«Levende Kystkultur» ble en suksess takket være god planlegging, engasjerte frivillige og stor innsats fra alle på Kystmuseet. Framfor alt dannet godt samspill med lokalsamfunnet grunnlaget for en fantastisk dag med åretak, hammerslag og folkesnakk.

VISSTE DU AT

Kystmuseets havbruksavdeling arrangerte læringsaktiviteter for 600 elever på én dag, under åpningen av et nytt lakseslakteri på Hitra i 2024. Dette er det tredje slakteriet for laks vi er med på å åpne.

Foto: Jørgen Fjeldvær

Foto: Wil Lee-Wright

Trondhjems Sjøfartsmuseum

ble etablert i 1919 og har siden 1967 holdt til i det gamle Slaveriet, også kalt Brattørvakta, fra 1784. Bygget er fredet og eies av Trondheim Havn. Museets hovedoppgave er å ta vare på, synliggjøre og formidle den maritime historien til Trondheim og omegn.

I samlingen, som i hovedsak er innsamlet av Trondhjems Sjømandsforening, finnes skutebilder, skips-, mannskaps- og portrettbilder, skipsmodeller, navigasjonsutstyr, sjøkart og en rekke privatarkiv etter sjøfartsrelaterte firma og foreninger. Videre finnes oversikter over Trondheims seilskipsflåte, over kapteiner, styrmenn og losere, samt mannskaplister og lister over inn- og utklarerte skip fra Trondheim på 1700–1800-tallet.

I 2015 ble seildampskipet «Hansteen» overtatt av Museene i Sør-Trøndelag, og det inngår nå som en del av Sverresborg Trøndelag Folkemuseums driftsansvar på linje med Trondhjems Sjøfartsmuseum.

Skipsrotta Siverts matrostest

Skipsrotta Siverts matrostest er en aktivitet de besøkende gjør på egen hånd i museets andre etasje. Opplegget foregår i utstillingen *Byens seilskutetid*, som har et eget lek-og-lær-anlegg, der man kan styre skuta, skure dekket, klatre i riggen og knytte sjømannsknuter. Om man tør, kan man lete etter det hemmelig rommet som fører barna (og de voksne) ned i dypet, der Kraken lever! De besøkende får med seg oppgaveark, og sammen med skipsrotta Sivert løser de oppgavene og blir matroser. Målgruppen er barn i alderen 4–10 år, og spesielt barnehagegrupper benytter opplegget, samt barnefamilier.

Sivert har vært en favoritt ved Sjøfartsmuseet i flere år, og mange barn kjenner ham og rottefamilien hans. Men i 2024 skjedde det noe spesielt, i form av en voldsom besøks eksplosjon. Byens barnehager har valfartet til Siverts skute, og matrostesten har blitt gjennomført av rundt hundre barnehagegrupper gjennom året. Totalt fikk museet en besøksøkning på hele 38 %, som tilsvarer 1800 besøkende, fra 4600 i 2023, til 6400 i 2024. Barnebesøket har mer enn doblet seg, fra 1500 til 3200. Og skipsrotta Siverts matrostest er hovedgrunnen, med 1600 barnehagebarn, mot 200 året før. Så hva skjedde?

Bakgrunnen for økningen av besøket til dette ene opplegget er sammensatt. For det første er det spennende og populært, pedagogisk gjennomarbeidet og godt tilpasset målgruppen, men det har det vært i flere år. Det hjelper også at opplegget er gratis for barnehager og skoler, da det styres av gruppenes egne ledsagere. Men slik har det også vært tidligere. Nøkkelen til besøksveksten er noe som kan overføres til flere opplegg, og som kan være til inspirasjon og etterfølgelse. Det handler om kommunikasjon med målgruppen. Forståelse for hvordan de jobber, og deres behov for en enkel og god besøksopplevelse. Hele MiST byttet for en tid tilbake billett- og bookingsystem, noe som ga oss en ypperlig plattform til å nå våre besøkende. Her er det svært enkelt for de barnehageansatte å finne ledige tidspunkt og reservere plass på egen hånd. Sjøfartsmuseet, sammen med Norsk Døvemuseum, utgjør en del av Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, og disse tre har de senere årene blitt knyttet mye nærmere hverandre. På den måten drar vi bedre nytte av felles fagmiljø og kompetanse, og styrker samarbeidet om kommunikasjon og markedsføring. Samtidig har vi hatt tett dialog med Den kulturelle skolesekken, som har spredt tilbudet via sine kanaler og nettverk. Og vipps, så ble skipsrotta Sivert en kjempestor besøksuksess for denne lille perlen av et museum midt i Trondheim sentrum.

VISSTE DU AT

Gjest Baardsen ble arrestert og satt fengslet i to år i Slaveriet på Brattøra, der Sjøfartsmuseet ligger i dag? Høsten 1820 forsvant han fra Slaveriet og Trondheim for godt. Da hadde han og andre fanger gravd en tunnel under muren og ned til elvemelen. En natt i august rømte Baardsen og de 13 andre innsatte gjennom tunnelen og ut til friheten.

Samfunnsoppdrag og samfunnsrolle

Museumsmeldingen definerer museene som sentrale aktører i den grunnleggende infrastrukturen for demokrati og frie ytringer. MiST skal være en aktiv og tydelig samfunnsaktør. Dette gir seg konkrete utslag i museumspraksisen ved at flere stemmer slipper til, også de kritiske, og tause grupper blir synliggjort.

Bærekraft

FNs bærekraftsmål har de tre dimensjonene miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. MiSTs strategiske handlingsplan fra 2022 framhever spesielt fire av bærekraftsmålene.

Museenes virksomhet bidrar til **god helse og livskvalitet** på flere måter. En finsk undersøkelse fra 2023 viser at museumsbesøk fører til økt velvære.² Helseundersøkelsene i Trøndelag har dokumentert sammenheng mellom livskvalitet og kulturbruk. Museene er viktige møteplasser i lokalsamfunnene, og skaper engasjement og tilhørighet, sprer kunnskap, gir opplevelser og gode sosiale møteplasser på tvers av generasjoner. I tillegg jobber museene for å være gode arbeidsgivere og ta hensyn til de ansattes helse og livskvalitet.

Museene bidrar til **god utdanning** og livslang læring med tilbud til alt fra barnehager til høyere utdanning, men også ikke-formelle tilbud som foredrag og kurs. Pedagogiske opplegg tilpasses mål i skolens læreplaner. Museene er viktige arenaer for studenter fra mange fagfelt i hospitering og praksis. Båtbyggeriet på Kystens Arv har høy faglig status i sitt fagmiljø, og er derfor attraktivt for læringer og elever som skal hospitere. Bygningsvernssenteret på Røros er en viktig arena for utdanning innenfor tradisjonelt bygghåndverk, i samarbeid med Fagskolen Innlandet og NTNU. Gjennom ulike opplegg for Den kulturelle skolesekken – som «Fra skog til hus» på Sverresborg, dansetilbud på Ringve og Rockheim, eller «Verdensarven som veiviser» ved Rørosmuseet – bidrar museene til både praktiske og annerledes undervisningsopplegg.

All forvaltning og trygg ivaretagning av museenes samlinger er i seg selv viktig **for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv**. Både Rørosmuseet og Orkla Industriumuseum løfter fram konsekvensene som tidligere tiders gruvedrift har hatt for naturen. I 2024 fikk MiST også ferdigstilt magasinrapporten «290 rom», som ga et godt grunnlag for arbeidet med å etablere et felles bevarings-senter for de omfattende samlingene MiST forvalter – i prinsippet for evigheten.

Museene bidrar til bærekraftsmål 16 – **Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner** – ved å være kunnskapsinstitusjoner, møteplasser samt arenaer for, og aktive deltakere, i den offentlige samtalen. Det jobbes aktivt med å framheve og inkludere forskjellige perspektiver og usynlige grupper, for at flest mulig skal føle at de er en del av samfunnet museene henvender seg til. For Rørosmuseet og Orkla Industriumuseum er det viktig å vise hvordan organisert arbeiderkamp har vært viktig for framveksten av sosiale rettigheter og for inkludering av større grupper i det politiske systemet, og for blant annet dagens trepartssamarbeid.

Universell utforming og tilrettelagt innhold

De fleste nyere publikumsbyggene er godt fysisk tilrettelagt med ramper, heis og automatiske dører, mens andre ikke er universelt utformet. Dette gjelder særlig de leide byggene. Det er også utfordringer i mange antikvariske bygninger i friluftsavdelingene. Museene arbeider kontinuerlig med tilrettelegging av besøksarenaer, innhold og tilbud, slik at det skal bli tilgjengelig for alle. Dette gjelder alt fra bedre skilting og lyssetting til grusing av veier.

² Measuring the Public Value of Finnish Museum Experiences. John H. Falk, Nicole Claudio og David Meier, Institute for Learning Innovation, January 20, 2023. Her brukes begrepet «well-being».

Mangfold og inkludering

MiST jobber aktivt med mangfold i utadrettet virksomhet og i interne prosesser, når det gjelder f.eks. kjønn, seksuell orientering, alder, etnisitet og språk, kulturell og økonomisk bakgrunn. I 2024 har MiST fortsatt samarbeidet med Balansekunst, en medlemsforening for kulturvirksomheter som jobber for et likestilt og mangfoldig kulturliv.

Flere av besøksarenaene deltok på Kulturnatt Trondheim med et bredt, gratis tilbud, foredrag, omvisninger på magasin, verkstedaktiviteter og konserter. Deltakelse på Barnas verdensdag trekker mange nye lokale besøkende og løfter fram museenes rike daglige tilbud.

Trondheim kunstmuseum har hatt flere utstillinger og arrangementer som kretser rundt temaet psykisk helse, som Anna Odells verk *Rekonstruksjon – Psyket*. Sverresborg har jobbet videre med eiendommen Solheim, som dokumenterer livet til en familie av reisende på 1900-tallet, i tillegg til at de har videreført DKS-opplegget «Det samiske Trøndelag» for grunnskolen. Orkla Industrimuseum har samarbeidet med Skeivt arkiv og Orkland Pride. Kystens Arv har samarbeidet med Skaun ungdomsskole om et tilrettelagt opplegg i båtbyggeriet for elever med behov for større innslag av praktisk arbeid i skolehverdagen. Flere av museene har engasjert personer i arbeidstrening, og i tilrettelagte stillinger.

Museet som møteplass

Museene er arenaer for samtaler og debatt, de er møteplasser for folk med felles interesser, for sosiale sammenkomster og for viktige markeringer i menneskers liv, samt at de naturligvis også er arenaer for annen kulturell aktivitet som teater og konserter. Møteplassfunksjonen kan utøves på ulikt vis, og publikumstall for totalbesøk viser at museene har en utvidet funksjon utover kjernevirksomheten. I 2024 har det vært avholdt 542 ulike arrangementer ved museene i MiST.

Sverresborg, restaurering av Hans Nissen-gården. Foto: Erik Børseth

Rørosmuseet, Olavsgruva. Foto: Kristian Karset Broen

Solid kunnskapsproduksjon

Solid kunnskapsproduksjon står sentralt i samfunnsoppdraget til MiST, og skal danne grunnlaget for museenes arbeid med relevant formidling, helhetlig samlingsutvikling, trygg ivaretaking og aktiv samhandling. Ifølge den strategiske handlingsplanen for 2023–2027 skal MiST være en kunnskapsinstitusjon og kunnskapsbasert i alt sitt arbeid.

Forskningsutvalg og ny plan

Forskningsutvalget, sammen med ledelsen, har et overordnet ansvar for å legge til rette for FoU-arbeidet i MiST. NTNU bidrar med en ekstern representant i utvalget.

I 2024 har oppfølgingen av MiST sin plan for kunnskapsutvikling vært en viktig oppgave. Planen har en bred tilnærming til forskning og kunnskapsutvikling, og har immateriell kulturarv som et særlig innsatsområde. Det er avsatt et budsjett til oppfølging av tiltakene. MiST gjennomfører årlig et internt FoU-seminar. I 2024 ble dette holdt på Bårdshaug i oktober, med metoder for innsamling og dokumentasjon av håndbåren kunnskap og immateriell kulturarv som tema. I mars ble det avholdt internt kurs på Ringve i å skrive kronikker. MiST har i mange år samarbeidet med kulturminneforvaltning (KULMI) ved NTNU om det årlige KULMiST-seminaret, som i år ble arrangert for 60 deltakere på Sverresborg, med dokumentasjon som tema.

Immateriell kulturarv

De fleste av museene arbeider til daglig med den immaterielle delen av kulturarven, med tanke på forvaltning, forskning og formidling, og alle museene har i sine handlingsplaner en tydelig retning for arbeid med feltet.

Museet Kystens Arv har et særskilt ansvar for den nordiske klinkbåttradisjonen, som ble skrevet inn på UNESCOs representative liste over immateriell kulturarv i 2022. Dette museet har i 2024 dokumentert naust i indre del av Trondheimsfjorden, og laget en sørsamisk klinkbygd båt som skal gis til den samiske skolen i Snåsa. Røros-museet og Bygningsvernsenteret arbeider spesielt med å dokumentere håndverk, og med opplæring, mens Rindal skimuseum gjennom Treskifestivalen formidler kunnskap om å lage og bruke treski.

Masterstipend

MiST delte ut to masterstipender i 2024. Judith Longoria Gomez, masterstudent i kunsthistorie ved NTNU, søker å dokumentere den sosiohistoriske bakgrunnen til en

prekolumbisk skulptur fra Mexico, som er en del av Kristen B. Eik-Nes-samlingen ved Trondheim kunstmuseum. Kristoffer Eduardo Tangvik Vidal, masterstudent i historie ved NTNU, skriver om innføringen av hjelm i gruver etter andre verdenskrig, med utgangspunkt i Orkla Industri-museums samlinger.

Samarbeid med NTNU og andre utdanningsinstitusjoner

MiST og NTNU samarbeider på en rekke ulike måter og på ulike nivåer. I desember 2023 ble det inngått en ny overordnet avtale, men etter at NTNU vedtok at alle samarbeidsavtaler må gjennomgås på nytt, har vi i 2024 arbeidet videre med disse. MiST samarbeider med NTNU på det viktige praksisfeltet. Flere av museene er faste praksisarenaer for studentene i kulturminneforvaltning og arkiv- og samlingsstudier, på både bachelor- og masternivå. Det er også samarbeid med studiene i musikk, media, kunsthistorie, arkitektur samt kunstakademiet. Mange studenter har også faste besøk hos museene. Ansatte i MiST bidrar som forelesere, er biveiledere, sensorer og sitter i ulike organer. Flere studenter har skrevet bachelor- og masteroppgaver med utgangspunkt i museenes samlinger.

Museene er også viktige lærebedrifter. Hos Kystens Arv tok en lærling fagbrev i båtbyggerfaget i august, og en ny lærling fikk kontrakt. Røros-museet inngår i Fagskolen Innlandets fagskoleutdanning i bygningsvern. Sverresborg tilbyr lærlinger og skoleelever å hospitere for å lære mer om arbeid med eldre bygninger, og arbeider for å bli godkjent lærebedrift.

Publikasjoner

I 2024 er det utgitt seks større publikasjoner, hvorav to årbøker, ei bok om ord og uttrykk fra Hitra, og en utstillingskatalog. Den siste publikasjonen er boka *Else Hagen – Mellom mennesker*, utgitt av Nasjonalmuseet, med bidrag fra Trondheim kunstmuseum. Det er utgitt én fagfelleurdert artikkel og tolv andre fagartikler.

MiST hadde i 2024 sju ansatte med doktorgrad, fem med autorisasjon som førstekonservator NMF og seks med autorisasjon som konservator NMF.

FoU-prosjekter

Flere av museene deltar i nasjonale og internasjonale forsknings- og utviklingsprosjekter. Ni av prosjektene er internasjonale, og fire er nasjonale. De øvrige prosjektene har lokale og/eller regionale nedslagsfelt.

I alt deltar MiST i 15 formaliserte FoU-samarbeid, og fem prosjekter i regi av eller i samarbeid med faglige museumsnettverk. Prosjektene er finansiert både av egne midler og av eksterne midler fra blant andre Creative Europe og Norges forskningsråd. De har stor tematisk bredde, for eksempel tekstiler i museum, utvikling og dokumentasjon av immateriell kulturarv, og mekaniske musikkinstrumenter.

Doktorgrader i MiST

MiST har i 2024 hatt fire doktorgradsprosjekter gående, med én disputas. Tre av doktorgradene er basert på Ringve-Rockheim. Synnøve Engevik undersøker populærmusikkens kulturarv i sin avhandling, Vera de Bruyn-Ouboter studerer nedbryting av materialkombinasjoner innen konservering av musikkinstrumenter, og Mats Krouthén, som disputerte i april 2024, har undersøkt framveksten av tidlige mekaniske musikkinstrumenter i Norge, hovedsakelig på 1700- og 1800-tallet. Solveig Lønmo ved Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum skriver avhandling innenfor rammene av det NFR-finansierte prosjektet Museums and Textiles in Trondheim (MUTE), om de materielle og prosessuelle aspektene ved Hannah Ryggens kunstnerskap.

NØKKELTALL

6

større publikasjoner

13

artikler totalt

7

ansatte med doktorgrad

14

FoU-prosjekter

5

prosjekter i nasjonale museumsnettverk

Båtbyggeriet på Museet Kystens Arv. Foto: synlig.no

Trondheim kunstmuseum. Foto: Christina Undrum Andersen

Relevant formidling

I 2024 har besøkstallene i MiST kommet tilbake på et normalt nivå etter pandemien. Årene 2017–19 var veldig sterke år for besøkstallene vi rapporterer til Kultur- og likestillingsdepartementet, men vi har hatt høyere besøk i 2024 enn i 2015 og 2016. Det totale besøkstallet, som også inkluderer besøkende i kafé, ved utleie og ved andres arrangementer på våre besøksarenaer, er det høyeste de siste ti årene, med en økning på 33 % fra 2023. Det produseres en rekke gode tilbud, og det har skjedd mye positivt gjennom nye tiltak med læring og gode opplevelser for et mangfoldig publikum som resultat.

Besøk og besøksutvikling

Besøksutviklingen fra 2023 til 2024 viser en økning på 5 % på tall som rapporteres til myndighetene. 27 % av de besøkende er barn og unge. Økningen fra i fjor skyldes blant annet at Thamshavnbanen er tilbake i drift, samt en generell økning ved de fleste museene. Den store økningen i det totale besøkstallet skyldes i stor grad høyere aktivitet på Sverresborg enn i 2023.

Formidlerforum i MiST ble etablert i 2022 for å gjennomføre tiltak i formidlingsstrategien overfor barn og unge. I 2024 har samskaping som metode vært prioritert. Museene har utviklet piloter til samskaping sammen med barn og unge fra lokalmiljøet, om blant annet krigsfangeleiren på Grøtte ved Orkla Industrimuseum, og formidling av Else Hagen-utstillingen ved Trondheim kunstmuseum i sosiale medier. Gjennom Formidlerforum har formidlerne fra museene møttes og utvekslet erfaringer. MiST har også utarbeidet en samlet oversikt over tilbud til skoler og barnehager.

Det nye booking- og billettsystemet som ble tatt i bruk i 2022, gir stadig bedre besøksdata og statistikk. Det er til god hjelp i det videre arbeidet med publikumsutvikling.

Stor aktivitet

Det har vært gjennomført et stort antall utstillinger, åpne møter, foredrag, konserter og dramaoppsetninger. En rekke nye digitale tilbud, som Rockheims podkastserie, kommer i tillegg. Utstillinger som kan nevnes, er Rockheims utstilling om norsk svartmetall, og Museet Kystens Arv sin utstilling *IN STATERA* om livet i Trondheimsfjorden, utarbeidet i samarbeid med NTNU, Trøndelag fylkeskommune og lokale skoleelever.

Medvirkning

I strategien *Formidling for barn og unge 2022–2026* er de overordnede føringene å være modig og jobbe med medvirkning. Medvirkning handler om et bevisst og aktivt forhold til målgrupper og «om å tørre å gi barn og unge en

stemme og dele sine meninger i utvikling av pedagogiske opplegg, utstillinger og aktiviteter». Et viktig tiltak her har i 2024 vært Formidlerforums arbeid med samskaping, som nevnt over.

Kystmuseet på Hitra gjennomførte en pilot med Frøya ungdomsskole, hvor elevene lagde krabbeteiner og arbeidet med kystkultur. På Kystens Arv bidro elever ved Johan Bojer videregående skole med tekster til katalogen til utstillingen *IN STATERA*. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum har hatt DKS-opplegget *En gjenfortryllet hage* for over 5000 elever på Gråmølna. Musikklinja ved Trondheim katedralskole arrangerte konsert på Rockheim på OD-dagen, med inntekter til Operasjon dagsverk. På Rørosmuseet har skoleelever på 5.–10. trinn kunnet delta på «Mestringens mester», hvor de selv fikk bestemme hvilke praktiske oppgaver de ville jobbe med. Trondheim kunstmuseum engasjerte fem ungdommer for å utvikle formidlingstiltak og utstillingstekster til Else Hagen-utstillingen. Orkla Industrimuseum har gjennomført en samskapingspilot med lokale skoleelever om den tyske fangeleiren på Grøtte.

Digital formidling

Det arbeides på flere felt med digital formidling, forstått som formidling som kan oppleves uavhengig av tid og sted, og ikke fysisk i utstillinger. De fleste museene er synlige i sosiale medier med faglig innhold, men særlig Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum jobber aktivt med digital formidling i sosiale medier mens museet er stengt.

Rockheim har i 2024 utviklet en YouTube-side i forbindelse med Hall of Fame, og produsert ti episoder av podkasten «Bak låta». Podkasten lar lytteren bli kjent med en musiker gjennom en låt som vedkommende har skrevet.

Rørosmuseet har over flere år jobbet aktivt med KulturPunkt, både i museet og i kulturlandskapet, for eksempel på Stortvart og gjennom en digital bergstadvandring med sørsamisk tema. Trondheim kunstmuseum lager digitale utstillinger på DigitaltMuseum, som paralleller til

de utstillingene de åpner fysisk. De digitale utstillingene forblir tilgjengelige også etter at de fysiske utstillingene er pakket sammen, og utgjør på det viset en utfyllende historikk over museets utstillinger.

DKS – Den kulturelle skolesekken

De samlede tallene over barn og unge som har deltatt i pedagogiske opplegg eller gjennom DKS, har økt med 50 % fra 2023. De fleste museene har små økninger i deltakelsen mens Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum har en økning på over 5000 deltakere på sitt DKS-opplegg *En gjenfortryllet hage* på TKM Gråmølna, som stilte følgende spørsmål: «Hvordan kan kunsten gi oss et pusterom fra alt alvor, og samtidig fortelle oss noe om hvem vi vil være i dag og i fremtiden?»

Flere museer har veletablerte DKS-tilbud og andre undervisningstilbud som har gått over flere år. Sverresborg tilbyr *Det samiske Trøndelag* for alle byens sjetteklassinger, mens Rørosmuseet samarbeider med utdanningsinstitusjonene i distriktet og tilbyr gratis skoleprogram for alle trinn i Circumferensen (Tolga, Os, Engerdal, Røros og Holtålen) under tittelen *Verdensarven som veiviser*. Ringve har hatt *En liten beat* hvert år siden Trondheims tusenårsjubileum i 1997, hvor det sentrale temaet er musikk i kroppen, og hvor elevene lytter, klapper, knipser og danser.

Alle fjerdeklassinger i Trondheim kommune er i løpet av året på besøk på kunstmuseet, gjennom DKS. I 2024 har temaet vært «Tenk på havet», og er knyttet til utstillings-salen *Hav, krig og økonomi* i samlingsutstillingen. Sverresborg har fått opplegget *Fra skog til hus* inn i DKS for videregående skole, VG2 tømmer.

NØKKELTALL

565 645 besøkende totalt

112 utstillinger totalt

362 åpne møter, foredrag og seminarer

47 003 barn og unge på besøk med pedagogisk opplegg

14 opplegg i Den kulturelle skolesekken

171 999 følgere i sosiale medier

Orkla Industrimuseum. Foto: Stine Aasløkk

Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Foto: Erik Børseth

Helhetlig samlingsforvaltning og trygg ivaretaking

Forvaltning av den materielle og den immaterielle kulturarven er et av museets kjerneområder. Forvaltning krever både økonomiske og fysiske rammer, og ikke minst kunnskap og overblikk.

Samlingene

Samlingene til MiST omfatter et stort mangfold av gjenstander, fra synåler og knapper til kunstverk, teknisk-industrielle anlegg og kulturlandskap. MiST har i 2024 fulgt opp utredningen «290 rom», om oppbevaringsforholdene for samlingene og magasinbehovene til MiST, finansiert av Trøndelag fylkeskommune. Arbeidet med å etablere et felles bevaringssenter pågår, og det er opprettet et samlingsforum for å styrke samarbeidet om samlingsforvaltning på tvers i MiST.

Samlingsutvikling

MiST har en restriktiv inntakspolitikk, som reguleres av faglige inntakskomiteer. Samlingene har økt noe i omfang i løpet av 2024, men inntakene er i hovedsak gjort i tråd med planer for innsamling. En del gjenstander har også blitt avhendet eller destruert. For eksempel har Kystmuseet destruert det større flytende fartøyet «Vita 1», etter grundige faglige vurderinger og nøye dokumentasjon, samt forsøk på å overlate fartøyet til andre aktører. Ringve og Rockheim har vedtatt en ny felles plan for samlingsforvaltning, og bruker dokumentasjon som alternativ til fysisk innsamling av gjenstander. Sverresborg har dokumentert og destruert flere hestevogner i dårlig stand. Trondheim kunstmuseum har kun tatt inn fem verk i 2024, alle i tråd med et mål om å fremme underkommuniserte historier. Flytteprosessen på Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum gir oss nyttig erfaring i planleggingen av nytt felles bevaringssenter med nye magasiner.

Registrering, digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlinger og anlegg

Ved alle museene pågår det arbeid med å få bedre oversikt over, kunnskap om og tilgjengelighet til samlingene. Flere museer har det meste registrert, mens andre har relativt store restanser. Dette har sammenheng med begrenset kapasitet og vakanser som har påvirket samlingsarbeidet. Digitalisering og tilgjengeliggjøring skjer i stor grad i takt med registreringer.

Flere av museene har i 2024 jobbet spesielt med fotosamlingene, blant andre Sverresborg og Kystmuseet. Ringve-Rockheim og Trondheim kunstmuseum bruker utstillinger og FoU-prosjekter til å registrere og tiljen-

geliggjøre nytt materiale. Rørosmuseet har gjenopptatt revisjonen av samlingene sine. Kystens Arv har ferdigstilt registreringen av båtsamlingen. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum har utarbeidet en prosjektplan for å flytte samlingen til bedre magasiner. Økt kapasitet og kompetanse på konserveringstjenester inngår i planen, men krever finansiering fra eksterne parter framover.

MiST har gode, langsiktige avtaler med stiftelsene som eier bygg og samlinger. Ansvarsforholdene må avklares i en del tilfeller, for eksempel der stiftelsene har nedfelt at gjenstander ikke kan tas ut av samlingene. I tillegg har noen gjenstander uklart eierskap, som følge av gamle deponeringsavtaler og mangelfulle avtaler ved innlån. Det pågår løpende rydding i dette.

MiST drifter Samlingsnett.no, en ressursbank for alle som arbeider med samlingsforvaltning i Norge.

Tilstanden til de kulturhistoriske bygningssamlingene

Det har kun vært mindre endringer i tilstandsgraden på bygningene siden 2023. Det er fortsatt store utfordringer med vedlikeholdsetterslep, og det er utfordrende å følge opp istandsatte bygninger tilstrekkelig. Dette henger sammen med tilgang på ressurser og ikke minst mangel på kvalifiserte håndverkere i et konkurranseutsatt marked. Endrede klimaforhold medfører også behov for hyppigere vedlikehold på alle bygninger enn tidligere antatt. Det har likevel vært framdrift i arbeidet med de kulturhistoriske bygningene.

Rørosmuseet har utført istandsettingsarbeid på Rullbua som hører til stampeanlegget ved Høsa og Bokkstuggu, og utført akutte vedlikeholdstiltak på andre bygninger. Dette er bygninger som tilhører Stiftelsen Rørosmuseet. På statens eiendommer etter Røros kobberverk, har det blitt gjennomført istandsettingsprosjekter på Storwartz, Olavsgruva og området rundt Malmplassen. Sverresborg har ferdigstilt Litjbuans-prosjektet, og satt i stand Hans Nissen-gården slik at den kunne bli åpnet for publikum. Orkla Industrimuseum styrker samarbeidet med relevante håndverksmiljøer, og har tilsatt egen ressurs med kompetanse som kulturminneforvalter.

Tilstand og oppbevaringsforhold for samlinger og anlegg

Med økonomisk bidrag fra Trøndelag fylkeskommune fikk MiST i 2024 kartlagt forholdene samlingene våre oppbevares under. Rapporten «290 rom» viste at 75 % av gjenstandene oppbevares under uegnede forhold. Den har utgjort et viktig kunnskapsgrunnlag for det videre arbeidet med nytt fellesmagasin, og vi har i 2024 hentet inn og vurdert tilbud om å leie lokaler for et felles bevaringssenter. Planen er å starte byggingen av bevaringssenteret i 2025, med innflytting i 2026.

Resultatene fra musenes egen rapportering av oppbevaringsforholdene viser – som i fjor – en svak forbedring for kunstsamlingene. Dette skyldes at NKIM har flyttet omtrent 5 % til av sin samling til eksternt magasin. Rapporteringen fra de kulturhistoriske museene viser liten endring i bevaringsforholdene rent prosentmessig. Orkla Industrium oppgir imidlertid at situasjonen er kritisk for en del unikt jernbane- eller gruveutstyr som står utendørs eller i usikrede lokaler.

En felles sikringsplan for MiST ble godkjent av styret i 2024. Planen dekker både samlinger og driftsbygninger. Mange avdelinger arbeider med beredskapsplaner, og flere har dette på plass allerede. MiST har felles beredskapstilhenger med tanke på evakuering av samlinger, utstillinger og antikvariske bygg, og alle museene har beredskapskasser.

NØKKELTALL

- 36 610** kunsthistoriske gjenstander
- 224 276** kulturhistoriske gjenstander
- 7 926 012** fotografier
- 264** kulturhistoriske bygninger
- 45** fredede bygninger vi vedlikeholder
- 118** fartøy og båter
- 4** teknisk-industrielle anlegg

Foto: Bygningsvernssenteret på Rørosmuseet

Konservator ved Sverresborg. Foto: Erik Børseth

Aktiv samhandling

MiST samarbeider med en rekke ulike aktører, og samarbeidet tar mange former. Nasjonalt er det med flere departementer, direktorater, Norges museumsforbund og Arkivforbundet, og internasjonalt er det gjennom ulike prosjekter.

Det er etablert et nettverk for direktørene ved museene i Trøndelag, der regionalt samarbeid og fellesskap står sentralt. Samarbeidet med UH-sektoren er viktig for faglig utvikling og for forskning i og på museene. Samarbeidet med næringslivet og kommunene er viktig for museenes betydning og posisjon, for synlighet og for økonomi. Lag og organisasjoner bidrar dessuten med kompetanse, engasjement og arbeidsinnsats. Alle museene har lokalt samarbeid med NAV, ulike arbeidstreningsorganisasjoner og kommuner om lokale tiltak for utsatte grupper.

Samarbeid med lag, organisasjoner og festivaler

Museene samarbeider lokalt med venneforeninger, historielag, kirkeforeninger, husflidslag, frivillighetssentraler, velforeninger, idrettslag og ulike støtteforeninger. Videre har mange samarbeidet med festivaler, noe som skaper relevant innhold for publikum og gir museene mulighet til å nå flere målgrupper. Ringve-Rockheim har samarbeidet med Kosmorama og Sonisk filmmusikkfestival, Rørosmuseet spiller en viktig rolle under Røros-martna'n, og Trondheim kunstmuseum har hatt samarbeid med Trondheim Jazzfest.

Næringslivet og UH-sektoren

Samarbeid med næringslivet tar mange former. Kystmuseet har i 13 år samarbeidet med Lerøy Midt, hvor Kystmuseet leverer tjenester innen formidling og markedsføring. Sverresborg samarbeider med Trondheim Stage om å videreutvikle museet som kulturarena, og med Nye Hjorten Teater. Orkla Industrimuseum samarbeider med Orkland kommune og Trøndelag fylkeskommune om tilbud for nyansatte i virksomheter i kommunen, som framhever museets rolle i den nye kommunen og i et mangfoldig næringsliv, med bevisstgjøring av hva den regionale historien betyr i dag.

NTNU er en av de viktigste partnere for MiST, og museene arbeider med flere ulike institutter. MUSEAL er samarbeid mellom Institutt for lærerutdanning og flere

museer i regionen om museene som alternative læringsarenaer. MiST sine ansatte holder gjesteforelesninger og tilbyr tilrettelagte opplegg for studenter og ansatte i UH-sektoren, universitetsansatte bidrar til det faglige innholdet på museene, og MiST og universitetene og høyskolene samarbeider om FoU-prosjekter. Vi samarbeider også med Dronning Mauds Minne høgskole og Nord universitet.

Regionale og kommunale samarbeid

De ulike vertskommunene er viktige samarbeidspartnere gjennom politisk og administrativ ledelse, kulturenhet, oppvekst/skole/barnehager, kulturskoler og Den kulturelle skolesekken. Flere museer har inngått samarbeid med videregående skoler.

Kystmuseet samarbeider med Hitra kommune om blant annet nettsiden hitterslekt.no og utvikling av krigsminnene på Hemnskjela. Både Ringve og Trondheim kunstmuseum samarbeider med Ressurscenter for demens i kommunen. Rørosmuseet deltar i Håndverksløftet i samarbeid med Røros kommune, Røros skole, Aajege sørsamisk språk- og kultursenter og Røros kulturskole, og samarbeider med et stort mangfold av lokale, regionale, nasjonale og internasjonale organisasjoner og myndigheter om blant annet verdensarven.

Representasjon i nettverk

Alle museene i MiST er med i ett eller flere nasjonale museumsnettverk. Nettverkene er nyttige kilder til informasjon om faglige tema og aktiviteter. Ringve/Rockheim leder Musikknettverket, og Rørosmuseet er ansvarsmuseum for Nettverk for tradisjonshåndverk og bygningsvern. Samtlige museer er også representert i andre nettverk, slik som Direktørnettverket for museumsbaner og Stavkyrkjeeigarforum. MiST er representert i styret i Norges museumsforbund, har en representant i styret for Norges dokumentarv samt nestlederen i Norges Verdensarv.

Tjenesteyting, oppdrag og kunnskapsdeling

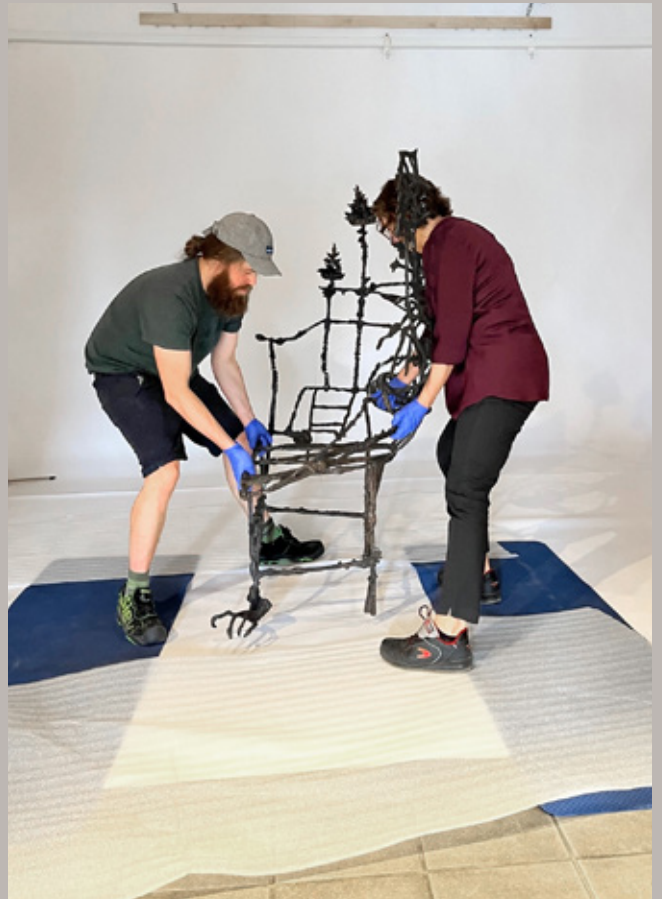
MiST har en lang tradisjon for å yte tjenester til mindre museer i regionene utenfor MiST. Ansatte yter generell museumsfaglig rådgivning, og har også en rekke innledninger og faglige foredrag der de deler sin kompetanse. MiST har en samarbeidsavtale med Jødisk museum i Trondheim. Sverresborg har blant annet hatt oppdrag for NDR/Riksregaliene med tilstandsvurdering av kronjuvelene. Det er også utført flere oppdrag for offentlige og private kunder, for eksempel innen bygningsvern og kunstfaglig rådgivning. Bygningsvernsenteret ved Røros-museet, som i stor grad lever av oppdrag, hadde også i 2024 en rekke større og mindre eksterne oppdrag.

Markedssamarbeid

MiST samarbeider internt gjennom en markedsgruppe bestående av én person fra hvert museum som jobber med markedsføring, samt markedsrådgiver hos Utviklingsenheten. Alle museene i MiST skal framsnakke og markedsføre hverandre. Det arbeides med å kartlegge og analysere målgrupper for å spisse markedsføringen. Museene samarbeider med sine lokale reiselivs- og destinasjonsselskaper.

Musikkhagen på Ringve. Foto: Vidar Alvik

Fra flytteprosessen på Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. Foto: Freia Beer

Organisasjonen

Som en stor, sammenslått museumsorganisasjon, jobber MiST spesielt med å styrke samhandling og læring på tvers. Det er etablert flere tverrgående prosjektgrupper, som FoU-utvalg, Formidlerforum og markedsgruppe. I 2024 har vi også etablert Samlingsforum for å bidra til enhetlig samlingsforvaltning i MiST. Nytt museum for kunst og form har vært et viktig felles prosjekt også i 2024, og vi har i tillegg kommet godt i gang med å få etablert et nytt felles bevaringssenter for MiST.

Den utvidede ledergruppa møtes to ganger i året. I mars ble det avholdt en todagers ansattsamling på Røros med 135 deltakere.

MiST bruker museumssektorens eget IT-selskap, KulturIT, både på drift og som leverandør for mye av den museumsfaglige programvaren vi bruker. Museumsforlaget AS er et heleid datterselskap av MiST.

Ansatte og frivillige

I løpet av 2024 har MiST hatt 269 ansatte, hvorav 228 er fast ansatte og 41 er i midlertidige stillinger. De fast ansatte utgjør 154 årsverk. Til sammen har MiST 187 årsverk. Av disse utgjøres 84 av menn og 103 av kvinner. MiST legger til grunn at det ikke skal gjøres forskjell på ansatte – eller ved ansettelse – på grunn av etnisitet, språk, religion eller livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Virksomheten er klar over at arbeidsstokken i liten grad speiler befolkningens sammensetning, og alle ansettelse skal vurderes ut fra målet om å øke mangfoldet.

I 2024 hadde MiST 300 frivillige. Arbeidet de har lagt ned, tilsvarer 5,37 årsverk.

Arbeidsmiljø

Organisasjonen har et velfungerende arbeidsmiljøutvalg (AMU). Det er ett til to verneombud ved hvert museum, og et felles hovedverneombud for MiST. Verneombudene inngår i et felles forum for verneombud i MiST. Det gjennomføres en årlig HMS-samling hvor verneombud, tillitsvalgte, AMU, HR og ledelse deltar.

Bedrifter har en lovpålagt plikt til å gjennomføre risikovurdering som en del av det systematiske HMS-arbeidet. Høsten 2024 ble det derfor gjennomført en medarbeiderundersøkelse i MiST. Samlet svarprosent var 86, og resultatene gir et godt grunnlag for videre organisasjonsutvikling.

Bærekraftig drift

I henhold til Strategisk handlingsplan skal MiST gjennom egen drift bidra aktivt til å nå FNs bærekraftsmål. De to industri- og gruvemuseene har opphav i til dels svært forurensede områder, noe som krever bevissthet i den daglige forvaltningen. MiST har de tre siste årene brukt kr 10,9 mill. på ulike ENØK-tiltak. Mange av de gjennomførte tiltakene er også viktige HMS-tiltak, slik som brannsikring og bedre inneklima, som igjen har betydning for helsen. Bedre inneklima med stabil temperatur gir i tillegg positive utslag for gjenstandsbevaringen. Organisasjonen har arbeidet målrettet for å redusere reiseaktiviteten.

Styringsmål og måloppnåelse

1. Økonomistyring: MiST skal budsjettere og avsette 1 % av omsetningen, slik at MiST gradvis bygger opp sin egenkapital for å redusere økonomisk risiko og bidra til framtidig handlingsrom. I 2024 var resultatgraden i morselskapet 8,22 %. Målet er oppnådd.
2. Maksimalt 60 % av omsetningen skal gå til personal-kostnader, for å gi organisasjonen mest mulig handlingsrom innenfor driften. I 2024 utgjorde personal-kostnader 50,1 % av omsetningen. Målet er oppnådd.
3. Nærværspresent: 95 %. MiST skal være en organisasjon hvor ansatte trives. Nærværspresent for 2024 ble 95,6 %. Målet er oppnådd.
4. Økt egeninntjening på 2 %. Målet er ikke oppnådd.

Styringsmålene gjelder for morselskapet.

NØKKELTALL

290,9 mill. kr.
samlet omsetning

269
ansatte totalt

103
årsverk kvinner

84
årsverk menn

300
frivillige

Norsk Døvemuseum. Foto: Wil Lee-Wright

Thamshavnbanen. Foto: Orkla Industrimuseum

Gaukrenn ved Rindal skimuseum. Foto: Ole Martin Wold

Redaksjon: Karen Espelund og Terje Breigutu Moseng

Språkvask og korrektur: Museumsforlaget AS

Forsidefoto: Hans Nissen-gården, Sverresborg. Foto: Erik Børseth

Grafisk produksjon: Fagtrykk

FAGTRYKK

MiST er en av regionens største kulturinstitusjoner og består av 12 museer og 32 besøkssteder.

Fullstendig årsrapport finnes på [www.mist.no/om oss](http://www.mist.no/om_oss)

www.mist.no

MUSEENE I
SØR-TRØNDELAG